

WALDEMAR ZUBRZYCKI
JAROSŁAW CYMERSKI
KATARZYNA MATYSEK

TERRORYZM
— DZIAŁANIA
ANTYTERRORYSTYCZNE
SYSTEMOWE PODEJŚCIE
DO PRZECIWDZIAŁANIA
TERRORYZMOWI W POLSCE

SZCZYTNO 2024

Recenzja

dr hab. Jacek Bil, prof. Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie

Redakcja Wydawcy

Beata Miszczuk

Adam Rogala

Projekt okładki

Agnieszka Kamińska



Copyright © by Akademia Policji w Szczytnie, 2024

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISBN 978-83-7462-880-8

e-ISBN 978-83-7462-881-5

Skład, druk i oprawa:

Dział Wydawnictw i Poligrafii Akademii Policji w Szczytnie

12–100 Szczytno, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 111

tel. (+48) 47 733 54 10, e-mail: wwip@apol.edu.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
1. Zagrożenie terroryzmem Rzeczypospolitej Polskiej	11
1.1. Bezpieczeństwo państwa i środowisko zagrożeń terrorystycznych	11
1.1.1. Definityjne ujęcie systemu bezpieczeństwa państwa	12
1.1.2. Ewolucja środowiska zagrożeń bezpieczeństwa państwa	13
1.1.3. Zjawisko terroryzmu	20
1.2. Definityjne ujęcie terroryzmu	22
1.2.1. Związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy „terrorem” a „terroryzmem”	23
1.2.2. Różnice w definiowaniu terroryzmu	25
1.2.2.1. Definicje opracowane przez organizacje międzynarodowe i wybrane podmioty systemów bezpieczeństwa państw obcych	26
1.2.2.2. Definicje polskich podmiotów systemu bezpieczeństwa państwa i przedstawicieli świata nauki	31
1.2.3. Wybrane kategorie terroryzmu	38
1.2.3.1. Terroryzm nacjonalistyczny	38
1.2.3.2. Terroryzm religijny	39
1.2.3.3. Terroryzm ideologiczny	39
1.2.3.4. Terroryzm zredukowanego pola konfliktu (ZPK)	40
1.2.3.5. Terroryzm klasyczny	40
1.2.3.6. Terroryzm państwowy	41
1.2.3.7. Cyberterroryzm	41
1.3. Źródła zagrożeń terrorystycznych Rzeczypospolitej Polskiej.	43
1.3.1. Zdarzenia o charakterze terrorystycznym na terenie Polski ...	45
2. Rozwiązania międzynarodowe i krajowe w zakresie zwalczania terroryzmu	49
2.1. Konwencje, protokoły i strategie	49
2.2. Polityka UE w zakresie zwalczania terroryzmu	55
2.2.1. Definicja przestępstwa terrorystycznego wg dyrektywy 2017/541	58
2.3. Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015–2019.	59

2.4.	Krajowe regulacje prawne w zakresie zwalczania terroryzmu ...	63
2.4.1.	Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w kodeksie karnym	66
2.4.2.	Ustawa z 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych	69
2.4.3.	Przeciwdziałanie praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu	77
2.5.	System Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej	83
2.5.1.	Polityka Ochrony Cyberbezpieczeństwa RP	84
2.5.2.	Krajowe Ramy Cyberbezpieczeństwa	86
2.5.3.	Ustawa z 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa	88
2.5.4.	Strategia Cyberbezpieczeństwa RP na lata 2019–2024	88

3. System antyterrorystyczny Rzeczypospolitej Polskiej — wymiar organizacyjno-instytucjonalny

3.1.	Zadania podmiotów w systemie antyterrorystycznym Rzeczypospolitej Polskiej	95
3.1.1.	Poziom strategiczny	96
3.1.1.1.	Prezes Rady Ministrów	98
3.1.1.2.	Międzyresortowy Zespół do spraw Zagrożeń Terrorystycznych	99
3.1.1.3.	Kolegium do spraw Służb Specjalnych	101
3.1.1.4.	Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego	103
3.1.1.5.	Minister spraw wewnętrznych i administracji	103
3.1.1.6.	Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego	104
3.1.2.	Poziom operacyjny	105
3.1.2.1.	Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego	106
3.1.3.	Poziom taktyczny	108
3.1.3.1.	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	109
3.1.3.2.	Agencja Wywiadu	109
3.1.3.3.	Służba Wywiadu Wojskowego	110
3.1.3.4.	Służba Kontrwywiadu Wojskowego	111
3.1.3.5.	Policja	111
3.1.3.6.	Straż Graniczna	114
3.1.3.7.	Państwowa Straż Pożarna	115
3.1.3.8.	Służba Ochrony Państwa	117
3.1.3.9.	Ministerstwo Obrony Narodowej	118
3.1.3.10.	Żandarmeria Wojskowa	120
3.1.3.11.	Główny Inspektor Informacji Finansowej	121
3.1.3.12.	Służba Celno-Skarbowa	122
3.1.3.13.	Rządowe Centrum Bezpieczeństwa	122
3.1.3.14.	Prokuratura Krajowa	124
3.1.3.15.	Biuro Bezpieczeństwa Narodowego	124

3.2.	Wymiar organizacyjny systemu antyterrorystycznego Polski ...	126
3.2.1.	Faza zapobiegania zdarzeniom o charakterze terrorystycznym	126
3.2.2.	Faza przygotowania do przejmowania kontroli nad zdarzeniami o charakterze terrorystycznym	127
3.2.3.	Faza reagowania na zdarzenia o charakterze terrorystycznym	127
3.2.4.	Faza odtwarzania zasobów po zdarzeniu o charakterze terrorystycznym	128
4.	Przykłady współpracy wielostronnej w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi	129
4.1.	Zespół Zadaniowy do spraw Usystematyzowania Krajowych Regulacji i Rozwiązań Prawnych Dotyczących Przeciwdziałania Terroryzmowi	130
4.2.	Zespół Zadaniowy do Opracowania Szczegółowych Założeń do Projektu Ustawy o Rozpoznawaniu, Przeciwdziałaniu i Zwalczaniu Terroryzmu	136
4.3.	Zespół do opracowania projektu ustawy o pracy operacyjnej ...	145
4.4.	Międzyresortowy Zespół do spraw Ujednolicenia Zasad Użycia Środków Przymusu Bezpośredniego i Broni Palnej przez Uprawnionych Funkcjonariuszy	149
4.5.	Międzyresortowy Zespół do spraw zapobiegania nielegalnemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i implementacji „Inicjatywy Krakowskiej” — <i>Proliferation Security Initiative</i> ...	152
4.6.	Międzyresortowy zespół do spraw inicjatywy, realizowanej w ramach Rady NATO — Rosja, dotyczącej współpracy w zakresie wykorzystania przestrzeni powietrznej i zarządzania ruchem lotniczym	156
4.7.	Wspólna Polsko-Amerykańska Grupa Robocza ds. Zwalczania Terroryzmu	161
	Podsumowanie	167
	Bibliografia	169

Wstęp

Terroryzm stanowi obecnie jedno z najważniejszych wyzwań dla współczesnego świata, będąc zagrożeniem zarówno bezpieczeństwa globalnego, regionalnego, jak i poszczególnych państw. Nie dzieje się tak bynajmniej ze względu na liczbę ofiar, jaką pociąga za sobą działalność o takim charakterze. Wyróżnić można wiele innych, znacznie częściej występujących przyczyn przedwczesnej śmierci, w tym: choroby serca, nowotwory, udary mózgu czy przypadkowe urazy. Codziennie na świecie dochodzi do tragicznych wypadków, np. samochodowych, jak wykazują statystyki co 40 sekund ktoś na świecie postanawia nawet sam odebrać sobie życie¹. Zdarzają się klęski żywiołowe, przyczyną śmierci często jest palenie tytoniu, a decydującym czynnikiem co piątego zgonu na świecie są złe nawyki żywieniowe². Terroryzm stanowi natomiast bardzo złożony problem, ponieważ uderza w naczelną, pierwotną i egzystencjalną wartość każdego człowieka i całych społeczeństw — bezpieczeństwo, zaburzając przy tym jedną z fundamentalnych potrzeb ludzkich — poczucie bezpieczeństwa. U podstaw fenomenu tego zjawiska nie leży więc statystyczna liczba ofiar terroryzmu — choć tej oczywiście bagatelizować nie można — ale sposób zadawania gwałtu niewinnym ludziom oraz łamanie praw przynależnych każdemu człowiekowi. Współczesny terroryzm charakteryzuje się wyjątkowym okrucieństwem, a często także nieuzasadnionym stosowaniem przemocy wobec całkowicie przypadkowych osób. Wobec tego, obok skutków materialnych, wywołując szereg — nie mniej istotnych — następstw pozamaterialnych, wywołując ogromny chaos, budząc olbrzymi lęk, negatywnie wpływając na przyjmowane postawy społeczne i zaburzając harmonijne życie całych społeczności.

Terroryzm stał się wszechobecny zarówno ze względu na swój globalny zasięg, dotykając niemal wszystkich regionów świata, jak i powszechne występowanie we wszelkich środkach masowego przekazu. Sprawiają one, że zjawisko stało się nieodłącznym elementem życia współczesnego człowieka. Oddziałuje ono na społeczeństwa całą gamą zróżnicowanych środ-

¹ Zob. <<http://womanadvice.pl/24-najczestsze-przyczyny-smierci>>, dostęp: 27 listopada 2022 r.

² Zob. <<https://portal.abczdrowie.pl/szokujace-dane-w-2016-roku-ponad-17-mln-zgonow-na-swiecie-na-co-umieraja-ludzi>>, dostęp: 27 listopada 2022 r.

ków, włączając w to swoistość aktywności terrorystów oraz tragiczne skutki ich działań, systematyczną eskalację zasięgu, liczby organizowanych zamachów i dużą kreatywność w ich przeprowadzaniu, czy też graniczącą z fanatyzmem determinację sprawców, wraz z gotowością poświęcania życia wielu niewinnych osób, a nawet własnego. Z jednej strony posiada stałe, stabilne i niewzruszone cechy, z drugiej zaś jest zjawiskiem niezwykle dynamicznym, charakteryzującym się trudną do przewidzenia zmiennością i zdolnością łatwego adaptowania się do aktualnej sytuacji politycznej, społecznej czy ekonomicznej, a także do rozwiązań stosowanych w ramach przeciwdziałania mu.

Nieograniczone możliwości w zakresie stosowanych środków przynosi terrorystom galopujący postęp technologiczny. Ciągły rozwój społeczeństwa informacyjnego, połączony ze zwiększaniem zasięgu Internetu, prowadzi do przenikania kolejnych obszarów działalności człowieka do świata wirtualnego. Ten przynosi ludzkości wiele korzyści, stał się jednak także miejscem prowadzenia działalności przestępczej, stwarzając również terrorystom nowe możliwości. Organizacje terrorystyczne wykorzystują sieć do komunikowania się, szerzenia propagandy, rekrutowania nowych członków czy pozyskiwania funduszy, a ich możliwości oddziaływania za pomocą cyberprzestrzeni są niezależne i nieskrępowane. Nieuprawniona ingerencja w funkcjonowanie systemów informatycznych doprowadzić może do poważnych zakłóceń, stając się przyczyną nieodwracalnych w skutkach tragedii.

Terroryzm, choć towarzyszy ludzkości od dawna, wciąż jest zjawiskiem trudnym do zrozumienia i jednoznacznego zinterpretowania, czego dowodem jest choćby brak jednej, powszechnie akceptowanej jego definicji. Posiada niejednorodne podłoże, wiążące się z różnorodnością etniczną, światopoglądową, narodowościową czy religijną. Nieustannie także ewoluuje, dostosowując się swobodnie do bieżących okoliczności i niezmiennie stanowiąc poważne wyzwanie w obszarze bezpieczeństwa. Stał się zjawiskiem ponadnarodowym, globalnym. Powszechność zagrożenia sprawia, że — aby mu skutecznie zapobiegać i odpowiednio reagować na jego przejawy — taki sam wymiar przyjmować muszą sposoby przeciwdziałania mu. Wymagają więc podejmowania zdecydowanych kroków na płaszczyźnie współpracy międzynarodowej, obejmującej poszukiwanie i wdrażanie kompleksowych rozwiązań w tym zakresie. Za bezpieczeństwo swoich obywateli odpowiedzialne są jednak poszczególne państwa, one zatem ustanawiać muszą stosowne przepisy, angażować dostępne siły i środki oraz odpowiednio je skoordynować w ramach tworzonych systemów antyterrorystycznych. Z problemem takim musi również mierzyć się Polska, która — choć nie doświadczyła dotychczas spektakularnego ataku — nie jest wolna od zagrożeń o charak-

terze terrorystycznym. Świadczą o tym informacje zawarte w raporcie³ Polskiego Towarzystwa Bezpieczeństwa Narodowego⁴, przygotowane na podstawie szczegółowych analiz przeprowadzonych przez ekspertów do spraw bezpieczeństwa. W odpowiedzi na istniejące zagrożenia, kraj nasz jest członkiem wielu organizacji międzynarodowych, stroną licznych konwencji, bierze udział w działaniach instytucji transgranicznych, sukcesywnie wdraża i implementuje legislację prawa międzynarodowego i unijnego. Potrzebę ochrony kraju i społeczeństwa przed terroryzmem dostrzegł ustawodawca, a system walki z terroryzmem oparto na zróżnicowanych poziomach przeciwdziałania mu, angażując do tego cały szereg podmiotów i całe społeczeństwo. Na system ten składa się cały zbiór norm prawnych oraz służb, formacji i instytucji powołanych do rozpoznawania zagrożeń terrorystycznych, przeciwdziałania im i ich zwalczania, posiadających odpowiednie uprawnienia i kompetencje, wyposażonych w odpowiednie środki, połączonych zintegrowanym systemem wymiany informacji i realizujących działania pod jednym kierownictwem, przy jednoczesnym informowaniu społeczeństwa o realnych lub potencjalnych zagrożeniach, angażowaniu go w działania zapobiegawcze i kształtowaniu odpowiednich postaw na wypadek wystąpienia bezpośredniego zagrożenia.

Do poruszonych tu pobieżnie kwestii odnosi się niniejsza publikacja, prezentując — na tle ogólnej charakterystyki terroryzmu oraz zagrożeń tego typu dla RP — przyjęte w Polsce całościowe rozwiązania, zmierzające zarówno do rozpoznawania, eliminowania i reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym, jak i minimalizowania ich potencjalnych skutków.

³ *Zagrożenia o charakterze terrorystycznym a system antyterrorystyczny RP*, Raport Polskiego Towarzystwa Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020.

⁴ Interdyscyplinarne towarzystwo naukowe, którego celem jest prowadzenie badań naukowych nad zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa, organizacji międzynarodowych, gospodarki i obywateli oraz edukacja społeczeństwa w tym zakresie.

1. Zagrożenie terroryzmem Rzeczypospolitej Polskiej

1.1. Bezpieczeństwo państwa i środowisko zagrożeń terrorystycznych

Bezpieczeństwo jest potrzebą każdego człowieka. W celu jego zachowania buduje się rozwiązania systemowe, dzięki którym możliwe jest zapewnienie bezpieczeństwa, jako fundamentalnej wartości człowieka. Taki stan rzeczy wydaje się być zrozumiały, jednak trudniej jest precyzyjnie wskazać relację zachodzącą pomiędzy bezpieczeństwem jako stanem a rozwiązaniami systemowymi, które stoją na jego straży, tworząc skomplikowaną konstrukcję⁵. Spośród wybitnych polskich myślicieli m.in. Andrzej Frycz Modrzewski podejmował problematykę bezpieczeństwa. W swoich opracowaniach domagał się budowy państwa bezpiecznego i sprawiedliwego, wskazując przy tym na konieczność wprowadzania reform politycznych, społecznych wojskowych, ekonomicznych i oświatowych⁶. Wiele praktycznych rozwiązań wniesiono do polskich systemów bezpieczeństwa przez wstępowanie społeczeństw do Unii Europejskiej, wskazując na potrzebę szerszego, kooperatywnego myślenia o bezpieczeństwie⁷. Bezpieczeństwo jest stanem pożądanym na każdej płaszczyźnie aktywności państwa, którego zachowanie jest wprost proporcjonalne do systemów odpowiedzialnych za jego zachowanie⁸. Ogólnie rzecz ujmując, bezpieczeństwo to stan państwa reprezentującego własne dobra, dążącego do ich zachowania i długotrwałego rozwoju⁹. W podobny sposób pojęcie bezpieczeństwa państwa interpretuje Jerzy Stańczyk, który uważa, „że pierwszoplanowym celem państwa i narodów jest zapewnienie

⁵ J. Cymerski, *Wybrane aspekty terroryzmu niekonwencjonalnego, zagrożenia, przeciwdziałanie*, Warszawa 2021, s. 9.

⁶ Por. W. Stach, *Koncepcje bezpieczeństwa państwa w okresie polskiego oświecenia* [w:] R. Rosa (red.), *Dialektyka bezpieczeństwa wojny i pokoju*, Warszawa 2003, s. 101–108.

⁷ Szerzej J. Cymerski, *Wybrane aspekty...*, wyd. cyt., s. 15.

⁸ Zob. S. Koziej, *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa* (skrypt internetowy), Warszawa/Ursynów 2020, <https://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/09/Teoria_i_historia_bezpieczenstwa.pdf>, dostęp: 26 kwietnia 2024 r.

⁹ J. Cymerski, *Wybrane aspekty...*, wyd. cyt., s. 11.

bezpieczeństwa sobie¹⁰, co dotyczy również ochrony stabilności społecznej oraz porządku konstytucyjnego w każdej dziedzinie życia państwa¹¹. Inaczej bezpieczeństwo państwa definiuje Waldemar Kitler, który postrzega je jako: „różnorodne zabiegi w obszarze stosunków międzynarodowych i wewnętrznych oraz przedsięwzięcia ochronne i obronne (w szerokim tego słowa znaczeniu), mające na celu stworzenie korzystnych warunków funkcjonowania państwa na arenie międzynarodowej i wewnętrznej oraz przeciwstawienie się wyzwaniom i zagrożeniom bezpieczeństwa narodowego”¹².

W literaturze przedmiotu znaleźć można różnorodne określenia bezpieczeństwa, definiowanego jako:

- stan zapewniający nienaruszalne przetrwanie oraz swobodny rozwój podmiotu bezpieczeństwa¹³;
- stan spokoju, pewności, braku zagrożenia¹⁴;
- stan zapewniający suwerenność i integralność terytorialną, swobodny wybór drogi rozwoju kraju, osiągnięcie dobrobytu jednostki i rozwoju społecznego¹⁵;
- odpowiedniego stanu zorganizowania obrony i ochrony przed zagrożeniami militarnymi i pozamilitarnymi różnych dziedzin działalności państwa¹⁶.

Kluczowa, bez względu na sposób postrzegania bezpieczeństwa państwa, jest jego istota polegająca na przetrwaniu i rozwoju jednostki ludzkiej, uznawanej za najważniejszy element organizacji społecznej jaką jest państwo.

1.1.1. Definicyjne ujęcie systemu bezpieczeństwa państwa

Zachowanie bezpieczeństwa państwa wymaga zastosowania rozwiązań polegających na budowaniu systemów bezpieczeństwa, których istotą jest przeciwdziałanie zagrożeniom oraz minimalizacja skutków ich ewentualnego wystąpienia¹⁷, zapewniając ciągłość działania państwa¹⁸. Jak wspomnia-

¹⁰ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 23.

¹¹ J. Cymerski, *Wybrane aspekty...*, wyd. cyt., s. 11.

¹² W. Kitler, *Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System*, „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej” 2002, dodatek, s. 44.

¹³ Zob. J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie...*, wyd. cyt., s. 17–20.

¹⁴ Zob. R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*, Warszawa 2007, s. 27.

¹⁵ Zob. J. Czuputowicz, *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego — aspekty teoretyczne* [w:] S. Dębski, B. Górska-Winter (red.), *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Warszawa 2003, s. 13.

¹⁶ Zob. T. Szubrycht, *Współczesne aspekty bezpieczeństwa państwa*, „ZN AMW” 2006, nr 4, s. 89.

¹⁷ B. Wiśniewski, *System bezpieczeństwa państwa, konteksty teoretyczne i praktyczne*, Sczytno 2013, s. 15.

¹⁸ J. Cymerski, *Wybrane aspekty...*, wyd. cyt., s. 15.

no, w celu zachowania bezpieczeństwa państw budowane są systemy zapewniające jego zachowanie. W opracowaniach znajdujemy również definicję systemu bezpieczeństwa. Jarosław Cymerski definiuje system bezpieczeństwa jako „zbiór elementów wzajemnie ze sobą połączonych i współdziałających, posiadających funkcje zdolne do rozpoznawania, przeciwdziałania, zwalczania zagrożeń oraz niwelowania ich następstw”¹⁹. Encyklopedyczna definicja określa system, jako „zespół wzajemnie sprzężonych elementów, spełniający określoną funkcję i traktowany jako wyodrębniony z otoczenia w określonym celu (opisowym, badawczym, do innego zastosowania np. systemem jest proces technologiczny)”²⁰. Połączenie funkcji systemu z istotą jego działania, którą jest przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa oznacza, „że można wyselekcjonować różne zagrożenia oraz wynikające stąd różne systemy bezpieczeństwa. Mówi się także o bezpieczeństwie indywidualnym i zbiorowym (systemy narodowe, państwowe, regionalne, grupowe, koalicyjne itp.) lub wewnętrznym i zewnętrznym. Oznacza to, że dotyczą one różnych dziedzin życia i działalności ludzkiej”²¹. Uwzględniając definicyjne ujęcie systemu bezpieczeństwa państwa i wynikające z analizy jego konstrukcji funkcjonowanie różnych systemów zasadne jest wyłonienie systemu bezpieczeństwa terrorystycznego. W wąskim ujęciu zadaniem tego systemu jest przeciwdziałanie i zwalczanie zagrożeń terrorystycznych. W szerszym ujęciu system bezpieczeństwa terrorystycznego jest jednym z wielu systemów tworzących system bezpieczeństwa państwa.

1.1.2. Ewolucja środowiska zagrożeń bezpieczeństwa państwa

Współczesne środowisko bezpieczeństwa państwa nacechowane jest szeregiem różnorodnych zagrożeń, które — ze względu na wszechobecność — traktowane są jako stały element krajobrazu współczesnego świata²². Powstają one w wyniku przemian w obszarach politycznych, społecznych i technologicznych, prowadząc do rozprzestrzeniania się zjawisk korzystnych i niekorzystnych²³. Przykładem przemian jest rozpad świata dwubiegunowego dzielącego świat na dwie strefy wpływów. Pierwszą tworzyły kraje

¹⁹ J. Cymerski, *Wybrane aspekty...*, wyd. cyt., s. 15

²⁰ System, Encyklopedia PWN, <<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/system;3982198.html>>, dostęp: 25 maja 2020 r.

²¹ J. Kaczmarek, A. Skowroński, *Bezpieczeństwo. Świat — Europa — Polska*, Wrocław 1998, s. 5.

²² K. Jałoszyński, J. Cymerski, *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Biuro Ochrony Rządu wobec terroryzmu*, Bielsko-Biała 2013, s. 9.

²³ S. Koziej, *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Toruń 2006, s. 27.

najbogatsze ekonomicznie, posiadające demokratyczne społeczeństwo na czele ze Stanami Zjednoczonymi²⁴. Drugą tworzyły państwa uboższe, społeczeństwa komunistyczne będące satelitami Związku Radzieckiego²⁵. Zakończenie zimnej wojny, rozpad ZSRR oraz rozpad Układu Warszawskiego²⁶, będące symbolem rozpadu świata dwubiegunowego, są zarazem początkiem przemian w układzie geopolitycznym globu. Postępujące zmiany wymusiły modernizację podejścia do identyfikacji zagrożeń bezpieczeństwa, ponieważ ich źródłem nie były różnice ideologiczne, polityczne czy ekonomiczne, lecz kulturowe. Potwierdzenie tej tezy znajdziemy w teorii globalnych napięć głoszonej przez Samuela P. Huntingtona. Powołując się na sytuację geopolityczną zaistniałą po rozpadzie świata dwubiegunowego S.P. Huntington w swej książce „The Clash of Civilizations”, udowadnia, że jej skutkiem jest wzrost napięć na tle różnic kulturowych, określonych mianem zderzenia cywilizacji. Według Huntingtona punktem zwrotnym w przyspieszeniu struktury zagrożeń bezpieczeństwa w krajach muzułmańskich była „wojna cywilizacyjna”, za którą uznawano konflikt radziecko-afgański²⁷ w odróżnieniu od polityków i wojskowych z USA i ZSRR, którzy postrzegali konflikt jako starcie świata komunistycznego Wschodu z demoliberalnym Zachodem²⁸. Dodatkowym impulsem były zmiany społeczne, na które zwrócił uwagę autor, pisząc że „Ludy i narody próbują udzielić odpowiedzi na najbardziej podstawowe z pytań, jakie stoją przed ludźmi: kim jesteśmy? I odpowiadają na nie w sposób tradycyjny, tak jak zawsze ludzie to czynili, odwołując się do tego, co najwięcej dla nich znaczy”²⁹. Badacz stawia tezę, że nie ma cywilizacji homogenicznych, istnieją natomiast cywilizacje wewnątrznie zróżnicowane etnicznie, kulturowo, społecznie, gospodarczo i politycznie. Występują one w różnych częściach globu i są udziałem zarówno krajów będących przedstawicielami cywilizacji zachodu, jak i krajów muzułmańskich³⁰. Wskazane różnice kulturowe, etniczne, społeczne, według S.P. Huntingtona są punktem zapalnym pomiędzy przedstawicielami zróżnicowanych cywilizacji. To właśnie przedstawiciele krajów muzułmańskich dziś zadają sobie pytania dotyczące religii, języka, historii, wartości, obyczajów i instytucji³¹, tworząc w ten sposób nową konfigurację polityki globalnej

²⁴ S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji*, Warszawa 2004, s. 18.

²⁵ Tamże.

²⁶ J. Cymerski, *Terroryzm a bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s. 43.

²⁷ Tamże, s. 103.

²⁸ R. Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny. Studium z antropologii polityki*, Toruń 2006, s. 51.

²⁹ S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji...*, wyd. cyt., s. 23.

³⁰ J. Cymerski, *Terroryzm a bezpieczeństwo...*, wyd. cyt., s. 103.

³¹ S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji...*, wyd. cyt., s. 18.

rysoną linią podziałów kulturowych. Współczesne przemiany wywołane dynamicznym rozwojem kulturowo-cywilizacyjnym charakteryzuje również przewartościowanie wyzwań, z którymi musi zmierzyć się również Polska³². W konsekwencji postępujących przemian mieliśmy do czynienia ze wzrostem liczby konfliktów wewnątrzpaństwowych, zaangażowaniem w działania wojenne podmiotów o statusie pozapaństwowym oraz procesem zacieśniania się granicy pomiędzy żołnierzami a cywilami i granicy pomiędzy stanem wojny a stanem pokoju³³. Poza wskazanymi powodami zmiany podejścia do struktury zagrożeń bezpieczeństwa w literaturze przedmiotu znajdujemy dodatkowo inne powody. Zalicza się do nich zakończenie procesu dekolonizacji i wojen postkolonialnych spowodowanych konfliktami na tle dążeń do uzyskania niezależności przez nowo powstałe państwa oraz militaryzację ludności cywilnej, w wyniku której państwa utraciły monopol na użycie przemocy co m.in. skutkowało pojawieniem się podmiotów pozapaństwowych uczestniczących w konfliktach i będących stornami konfliktu³⁴. Przywołane wydarzenia obrazujące przeobrażenia zjawiska konfliktów zbrojnych zwracają uwagę na ważny szczegół jakim jest pojawianie się podmiotów pozapaństwowych nieposiadających mandatu prawnego do stosowania przymusu, czyniąc je organizacjami terrorystycznymi. Zagrożenia bezpieczeństwa państwa mogące powstać w wyniku działań podmiotów pozapaństwowych (organizacji terrorystycznych) w związku z zaangażowaniem Polski w pomoc Ukrainie, ze względu na swój polityczny cel, zaliczane są do zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Potwierdzeniem tego jest ujęcie problematyki zagrożeń terrorystycznych w szeregu opracowań o znaczeniu strategicznym, które uwzględniają zjawisko w strukturze bezpieczeństwa państwa. Przykładem jest struktura bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, która została opracowana na potrzeby Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego już w 2014 r.³⁵ W przywołanym doku-

³² J. Cymerski, *Wybrane aspekty...*, wyd. cyt., s. 19.

³³ Por. np. H. Welzer, *Wojny klimatyczne*, Warszawa 2010, s. 72–174; H. Münkler, *Wojny naszych czasów*, Kraków 2004, s. 97–153; K. Karolczak, *Terroryzm. Nowy paradygmat wojny w XXI wieku*, Warszawa 2010, s. 71–121.

³⁴ R. Łoś, J. Regina-Zacharski, *Współczesne konflikty zbrojne*, Warszawa 2010, s. 86–100.

³⁵ SPBN — Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego został ujęty w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r. Zgodnie z jego zapisami, prezydent RP zdecydował o przeprowadzeniu przeglądu, wydając stosowne zarządzenie w tej sprawie 24 listopada 2010 r. Jednocześnie powierzył realizację tego zadania szefowi Komisji SPBN, na czele której stanął szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Zadaniem przeglądu była całkowita ocena bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej i sformułowanie wniosków dotyczących strategicznych celów i sposobów działania państwa w dziedzinach bezpieczeństwa oraz przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego.

mencie, obszar bezpieczeństwa terrorystycznego przypisano do wszystkich sektorów bezpieczeństwa państwa. Potwierdza to zdanie ekspertów i badaczy, że zagrożenie terrorystyczne dotyczy wszystkich tych obszarów funkcjonowania państwa³⁶. Wynika to z szerokiego spektrum oddziaływania samego zjawiska³⁷, ale również z jego specyfiki polegającej na dynamice i złożoności. W literaturze przedmiotu znajdujemy szereg potwierdzeń zmienności zjawiska terroryzmu niedającego zamknąć się w sztywnych ramach trendów i tendencji. Nie zastygają w czasie, lecz poddają się nieustannym, różnorodnym, a wręcz chaotycznym przemianom³⁸. Potwierdza to badacz Walter Laqueur. Twierdzi on, że takie zjawisko jak terroryzm czysty i niezmienny nie występuje, lecz istnieje wiele różnych terroryzmów³⁹, co dowodzi o zmienności zjawiska. Opinia ta znajduje uzasadnienie m.in. w zróżnicowanym sposobie działania grup niepaństwowych, wpływając na kształt środowiska zagrożeń bezpieczeństwa. Zmienność sposobu działania grup terrorystycznych koreluje ze zmiennością wybieranych celów ataków oraz zamiennością metod ich przeprowadzania⁴⁰, stawiając wyzwanie systemom bezpieczeństwa państwa. Tym samym, odnosząc się do podanego stwierdzenia, że zachowanie bezpieczeństwa państwa jest wprost proporcjonalne do systemów odpowiedzialnych za jego zachowanie, co w kontekście rozwiązań systemowych oznacza, że powinny one być wprost proporcjonalne do skali zagrożeń terrorystycznych⁴¹. Badacz Ulrich Beck, określa współczesnych terrorystów mianem nowych aktorów globalnych, pozbawionych korzeni terytorialnych i narodowych, będących członkami pozarządowych organizacji przemocy⁴². Klasyfikuje ich w grupie przeciwników, których działania nie mieszczą się w kanonach walki konwencjonalnej. Terroryzm należy uznać

³⁶ Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014, s. 19.

³⁷ K. Jałoszyński, *Terroryzm jako źródło zagrożenia bezpieczeństwa osób podlegających ochronie w Rzeczypospolitej Polskiej* [w:] P. Bogdalski, J. Cymerski, K. Jałoszyński (red.), *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczytno 2014, s. 139.

³⁸ T. Aleksandrowicz, *Zagrożenia terrorystyczne w drugiej dekadzie XXI wieku analiza i próba prognozy* [w:] P. Bogdalski, J. Cymerski, K. Jałoszyński (red.), *Bezpieczeństwo osób...*, wyd. cyt., s. 125.

³⁹ W. Laqueur, *Reflections on Terrorism*, "Foreign Affairs, Fall" 1986, Vol. 65, No 1.

⁴⁰ J. Cymerski, *Współpraca Biura Operacji Antyterrorystycznych KGP z Biurem Ochrony Rządu w ramach struktur przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych* [w:] K. Jałoszyński, W. Zubrzycki, A. Babiński, *Policyjne Siły Specjalne w Polsce*, Szczytno 2015, s. 474.

⁴¹ Por. J. Prońko, B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo państwa — istota, strategia, system*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” Rok IX — 2015, s. 117–120.

⁴² U. Beck, *Władza i przeciwdziałania w epoce globalnej. Nowa ekonomia polityki światowej*, Warszawa 2005, s. 31.

za zjawisko o zasięgu światowym, które przyczynia się do obniżenia poziomu bezpieczeństwa zarówno zewnętrznego, jak i wewnętrznego, każdego państwa tworzącego międzynarodową społeczność⁴³. Pomimo wielu inicjatyw zmierzających w kierunku jego zwalczania, skala konsekwencji jego występowania jest duża i generuje nowe wyzwania, wśród których należy wskazać: zagrożenie życia, wysokie koszty społeczne neutralizacji skutków, utrata otwartości i tolerancji wśród społeczności europejskiej, doprowadzając do konieczności zmian w systemach bezpieczeństwa w taki sposób, aby stanowiły one skuteczne narzędzie w walce z nieprzewidywalnym zjawiskiem terroryzmu. Zjawisko to, o czym już wspomniano, charakteryzuje się dużą zmiennością, co wynika również z wykorzystywania przez zamachowców zróżnicowanych narzędzi służących do przeprowadzenia ataków, nakręcając niekończącą się spiralę wyścigu symbolicznego „dobra” ze „złem”, wyścigu służb zwalczających terroryzm z terrorystami. Terrorysty używają powszechnie dostępnych współczesnych technologii, w tym przede wszystkim Internetu i Darknetu do komunikowania się pomiędzy ugrupowaniami i ich członkami. W związku z koniecznością utrzymywania struktur organizacyjnych, co jest kosztowne i wymaga pozyskiwania środków finansowych, terroryści sięgają po współczesne technologie, aby utrudnić organom ścigania możliwość ich wykrycia, ale również po to, aby nie pozostawiać śladów prowadzonej działalności. Wspomniana już rewolucja technologiczna przeniosła rozliczenia finansowe do świata wirtualnego, tworząc zupełnie nowy wymiar wymiany środków finansowych na dobra materialne. Coraz bardziej zyskujące na popularności kryptowaluty zajęły ważną pozycję zarówno na rynkach spekulacyjnych, jak i w systemach rozliczeniowych. Są skutecznie wykorzystywane do rozliczeń pomiędzy ugrupowaniami terrorystycznymi lub przekazywania znacznych wartości finansowych bez żadnej kontroli służb bezpieczeństwa, co znacznie ogranicza możliwości prewencyjnego działania wobec organizacji terrorystycznych, co nie pozostaje bez wpływu na funkcjonowanie rynków finansowych, które są nieodłącznym elementem ekosystemu gospodarczego wszystkich struktur państwowych.

Konsekwencje działań terrorystów stanowią nie tylko wyzwanie dla systemów bezpieczeństwa pojedynczych państw, ale stanowią w swej złożoności zagrożenie strategiczne dla krajów całego świata. Wiąże się to ze ścieraniem się różnych systemów wartości nie tylko ideologicznych, ale również kulturowych, a nawet i religijnych. Uznawanie wartości demokratycznych i praw

⁴³ S. Wojciechowski, *Terroryzm: analiza pojęcia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1, s. 56.

wolności człowieka jest elementem kluczowym w trwającej wojnie cywilizacyjnej. Wartości te utożsamiane są z „kulturą cywilizacji zachodu”, do której zaliczana jest również i Polska, z tego też powodu jest ona zaliczana przez ekspertów do grona krajów, które mogą być potencjalnym kierunkiem miejsca wyrażania przemocy przez tych, którzy wskazane wartości utożsamiają z moralnym zepsuciem⁴⁴. To nie jedyne przesłanki wskazujące na prawdopodobieństwo występowania zagrożenia o charakterze terrorystycznym. Należy pamiętać o strukturze geograficzno-politycznej świata. Polska stanowi drogę do Europy Zachodniej, dlatego też jej położenie geograficzne, w ściśle określonym kontekście, może sprzyjać potencjalnym terrorystom. Ponadto, sąsiadujące z Polską Niemcy, są jak wiadomo już od dłuższego czasu miejscem, używając miękkiego określenia skupiskiem wielu diaspor arabskich, kurdyjskich i czeczeńskich, które stanowią źródło pozyskiwania zwolenników dla aktywnych grup terrorystycznych⁴⁵. Prowadząc rozważania dotyczące zagrożeń terrorystycznych mogących wystąpić na terenie Polski po kątem „atrakcyjności” miejsca przeprowadzenia zamachu, należy uznać, że na tle innych państw ustrojowo opartych na demokratycznym modelu zachodnim oraz będącym elementem współczesnego międzynarodowego systemu bezpieczeństwa militarnego, jakim jest NATO, Polska jest rozpatrywana raczej jako miejsce rezerwowe do przeprowadzania zamachów terrorystycznych. Wielokrotnie za pośrednictwem mediów byliśmy informowani, że służby specjalne rozpracowały działalność emisariuszy reprezentujących ekstremistyczne organizacje muzułmańskie, którzy usiłowali lub dokonywali na terenie Polski wstępnego rekonesansu okolic wyznaczonych jako miejsc potencjalnych ataków. W obliczu takich informacji nie należy pomijać ważnego aspektu, jakim jest aspekt psychologicznego oddziaływania na społeczeństwo. Z całą powagą, działania emisariuszy należy traktować w kategoriach psychologicznego nacisku, albo wręcz nawet ostrzeżenia przed dalszymi działaniami wobec przyjętych kierunków prowadzonej polityki zagranicznej państwa. To wyraźny sygnał dla podmiotów systemu bezpieczeństwa państwa, że podejmowane próby oddziaływania na politykę państwa wpisują się w cele działań grup terrorystycznych. Pomimo wysiłków i wielu działań na rzecz walki z terroryzmem wciąż mamy do czynienia z utrzymującym się stałym poziomem zagrożenia terrorystycznego w kilku ważnych strate-

⁴⁴ T. Aleksandrowicz, *Nowy terroryzm* [w:] J. Szafrński (red.), *Współczesne zagrożenia terroryzmem oraz metody działań antyterrorystycznych*, Szczytno 2007, s. 54.

⁴⁵ W. Zubrzycki, *Biuro Ochrony Rządu w przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym* [w:] P. Bogdalski, J. Cymerski, K. Jałoszyński (red.), *Przeciwdziałanie zagrożeniom powstałym w wyniku bezprawnego i celowego użycia bezzałogowych platform mobilnych*, Szczytno 2015, s. 73.